

Vilém Trdlica: Postava kněze v české literatuře 19. století

(Posudek vedoucího bakalářské práce)

Vilém Trdlica si jako téma své bakalářské práce zvolil obraz kněze v české literatuře 19. století. Tento výběr zaslouží ocenění – mnozí kněží patřili k iniciátorům obrozenského hnutí, a to zejména v jeho počátcích. Někteří z nich (Dobrovský, Dobner, Ungar, Vydra, Procházka) byli předními osobnostmi zemského vlastenectví, další (např. Ziegler, Marek, Štulc) se stali myšlenkovými inspirátory a aktivními spolutvůrci národního programu, jiní se uplatnili mezi prvními českými beletristy (Puchmajer, Kollár, Jan z Hvězdy, Jablonský, Vinařický, Klácel, Pravda). Jen málokdy přitom nacházeli oporu u osvícených představitelů vyšší církevní hierarchie, jako byli biskupové Hay nebo Hurdálek. Zejména katoličtí kněží se často dostávali do konfliktu s postoji oficiální církve, tradiční opory metternichovského a posléze i bachovského Rakouska – tragické životní osudy osobností jako byli jako Búzek, Bratranek, Bolzano, Fesl, Klácel, Bendl nebo Smetana není nutno připomínat. Jiní nebyli postiženi přímo, ale jejich kariérní možnosti byly vlasteneckým angažmá podstatně omezeny.

Ještě v průběhu 19. století si česká literatura začala tuto situaci uvědomovat a vytvořila řadu portrétů kněží různě se vyrovnávajících se státní perzekucí (v díle Šmilovského, Jiráskova, Arbesa, Novákové). Současně začíná na kněze pohlížet „realisticky“ jako na osobnost, která prožívá stejné osobní krize a dilemata jako jiní lidé jeho světa a času (Baar, Rais), ale i „romanticky“ jako na typ intelektuála uprostřed prostého společenství, v němž marně hledá komunikačního partnera (Stašek, Nováková). V obou případech byl ale kněz ústřední postavou, kolem které se (zejména na venkově) koncentroval život místní pospolitosti. A v této roli se stává i v literatuře na konci 19. století jednou z určujících postav, charakteristickým lidským typem, prostřednictvím jehož portréty jsou prezentovány naděje i problémy české společnosti.

Tento obsáhlý úvod jsem považoval za nutný, abych připomněl, do jak náročného úkolu se autor práce pustil. Pokud konstatuji, že příliš neuspěl, hned také dodávám, že vina nespočívá jen v náročnosti tématu práce. Trdlica si především nedokázal široké téma funkčně zúžit, položit si jen jednu nebo několik konkrétních otázek. A protože sledoval příliš obecný záměr, nepodařilo se mu pak ani vhodně vybrat materiál. Soustředil se tak vlastně jen na

postavu kněze ve dvou románech Raisových a v jednom souboru Baarových povídek, vše ostatní (Herrmann, Klostermann) působí jako náhodně shromážděné přípodotky.

V úvodní, poněkud zjednodušující kapitole charakterizuje kněze především v jeho sociální roli, tedy ve vztahu ke společenství, které myšlenkově a často i prakticky vede. Za nezdařenou považují kapitolu o reflexi postavy kněze ve starší odborné literatuře. Z historické literatury se Trdlica opírá především o starší Kadlecův přehled, novější práce Nešporovy ponechal stranou. Z literárněhistorické literatury se dostává pozornosti Putnovi, ostatní autoři jsou reflektováni nesystematicky a náhodně. Přitom např. jen literatura o Bernardu Bolzanovi, který je v práci opakovaně připomínán, je obsáhlá a myšlenkově pronikavá. Následné charakteristiky jednotlivých děl, které tvoří vlastní obsah práce, jsou nesystematické, nesledují ani časovou osu, ani není zřejmý nějaký myšlenkový záměr. Proč si mezi desítkami jiných autor vybral právě ty texty, s nimiž pracuje, není jasné. Jedná se spíše o popis děje vybraných románů a povídek, v jehož rámci autor stereotypně, „po kapitolách“ vyhledává a charakterizuje jednotlivé kněžské postavy. Občas se objeví zajímavý postřeh, autor si např. správně všimne nápadné absence kněží ve venkovských prózách Němcové nebo Klostermanna, ale její příčiny neumí uspokojivě vysvětlit. Kritický pohled na postavu kněze, který v české literatuře ke konci 19. století sílí, je sice v práci konstatován, ale osvětlit jeho příčiny se autor nepokouší. Ve výkladu také málo zohledňuje dobu vzniku a žánr textů, s nimiž pracuje. Závěr práce je potom stejně vágní jako předchozí charakteristiky. Některá konstatování jsou tu navíc vysloveně problematická: není např. vůbec zřejmé, z jakých beletristických textů autor vyvozuje tezi o „posunu postavy venkovského kněze k postavě kněze městského“.

Autor podcenil zejména heuristickou fázi své práce. Při jen torzovité znalosti tématu sotva mohl dospět ke zdárnému výsledku. Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení dobře.